

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТРАТЕГИЯ

**ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ОТБРАНИТЕЛНА
ТЕХНОЛОГИЧНО-ИНДУСТРИАЛНА БАЗА**

**гр. София
2011 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Увод	3
1.	Състояние, значение, обхват и приоритетни продуктови направления в БОТИБ	5
2.	Основни цели и етапи на изпълнение	9
3.	Институционална подкрепа от държавните органи и партньорство с бизнеса	9
3.1	Партньорство за консолидиране на БОТИБ	9
3.2	Осигуряване на националните и колективни отбранителни способности с адекватен индустриален капацитет	12
3.3	Гарантиране на доставките	14
3.4	Провеждане на политика за конкуренция и сътрудничество	15
4.	Пазарна ориентация и международно сътрудничество	16
5.	Изследвания и технологии в интерес на отбраната и сигурността	18
6.	Бъдеще на БОТИБ	20
7.	Приложения:	
7.1	План за действие за реализиране на необходимите мерки за утвърждаване и привеждане в изпълнение на Стратегията за БОТИБ	
7.2	Пътна карта за изпълнение на Стратегията за БОТИБ	

УВОД

Стратегията за развитие на българската отбранителна технологично-индустриална база се изготвя **на основание чл. 27, т.8 на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България** и в съответствие с отговорностите на Правителството на Република България за развитието на националните отбранително-индустриални способности, за посрещане на предизвикателствата и заплахите отбраната и сигурността и за реализация на националните интереси и българския принос в политическите, отбранителните и икономическите съюзи и международни отношения, в които страната ни участва активно.

През последните 20 години, под въздействието на политическите и обществено-икономическите промени и измененията в средата за сигурност, засилването на процесите на интернационализация и консолидация на капитала и глобализацията на икономиката, водещите във военно, техническо и икономическо отношение държави предприеха действия за реструктуриране на въоръжените си сили и отбранителните си индустрии, базирани на приемането на концепции и стратегии за тяхното функциониране и развитие през 21-ви век. При разработването на стратегическите документи са отчетени предизвикателствата в средата за сигурност, изострената конкуренция в производството, изследванията и иновациите и в борбата за разпределяне на консервативните национални военни бюджети. Очертани са отбранителните приоритети и в съответствие с тях са изготвени дългосрочни програми за модернизация и трансформация на отбранителните активи и способности, обвързани с дефинирани проекти за постигане на способностите чрез привличане на национален промишлен потенциал или чрез кооперирано транс-национално индустриално сътрудничество. Подобен подход бе възприет и от повечето от приетите след 1997 г. страни-членки на Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО) и Европейския съюз (ЕС).

- Негативното влияние на развиващите се напоследък процеси в икономическата и финансовата сфера в световен мащаб, обуславящи свиването на основните пазари на продуктите за отбрана, ускорява консолидацията на отбранително-индустриалния сектор. Тенденцията ще се засилва под въздействие на стратегическите приоритети на ЕС, залегнали в Европейската политика за сигурност и отбрана, Европейската стратегия за сигурност, Европейската стратегия за отбранително-технологичната индустриална база и свързаните с тях европейски документи в областта на сигурността и отбраната, както и в резултат на предизвикателствата към индустрията от провеждащата се трансформация на НАТО и необходимостта от концентрация на ресурси за постигане на новите приоритетни отбранителни способности и активи на Алианса, при запазващи се или намаляващи в абсолютна и относителна стойност разходи за отбрана.

С присъединяването на Република България към НАТО и ЕС, завършването на реформите в икономическата сфера и сектора за сигурност и отбрана и осъществяващите се мащабни проекти за модернизация на въоръжените сили, средата, в която функционира българската отбранителна индустрия стана подвластна на очертаните по-горе процеси и тенденции, което предполага наличието или изработката на ясна визия и адекватна на процесите и тенденциите стратегия за развитие и програма (план) за действие.

- Приетата от Министерския съвет през месец март 1998 г. и осъществяваната в продължение на 10 години програма за реструктуриране, приватизация и държавно участие в отбранителната индустрия, създаде предпоставка за използване на частната предприемаческа инициатива за подобряване на производствено-технологичното и финансово-икономическото състояние на предприятията и постепенното им стабилизиране, след шока от промените в политически и пазарно икономически аспект, от началото на 90-те години. Чрез подготвянето на предвидения в програмата проект на Закон за отбранителната промишленост и подзаконовите актове към него бе направен опит за преоценка и регламентиране на отговорностите на държавата за развитието на сектора. След отлагане на приемането на проекта във връзка с изпълнението на Плана за действие за членство в НАТО, не бе създаден друг документ, регламентиращ отношенията „индустрия-държавни органи“, не бе изградена обща визия за използването на научноизследователския, технологичния и производствения потенциал в интерес на националната сигурност и отбрана. Усилията на ведомствата и фирмите за осигуряване на участието на индустрията в отбранителни проекти на държавите от ЕС и

НАТО и за разширяване на сътрудничеството със страните, с които България е установила традиционно добри отношения и предоставя продукция и услуги за тяхната сигурност и отбрана, имат краткотраен ефект и не са достатъчни за стратегическата преориентация на изследванията и производството. Държавната подкрепа за изследвания в интерес на отбраната няма системен характер и секторът за изследвания и иновации с военно приложение в БАН и ВУЗ реализира резултатите от своите продукти извън страната.

- В периода 2003 - 2004 г. бе проведен Стратегически преглед на отбраната, който постави ясни жалони за участието на българския национален научен потенциал и отбранителната индустрия в трансформацията и модернизацията на въоръжените сили. Изводите и конструктивните предложения от Стратегическия преглед обаче, на този етап, не са получили необходимата подкрепа за практическа реализация. В национален план Стратегията предоставя на научните организации, университети и изследователската общност рамката, в която да формират своите виждания и планове за участие в българската отбранителна индустрия. Освен това тя дава на обществеността и законодателя информация относно стремежа на Правителството за ефективно използване на публични финансови средства за научни изследвания (НИ). Някои от предвидените в нея мерки са насочени към въвеждане на програмно финансиране на НИ.

Поради посочените причини българската отбранителна индустрия продължава да е със сравнително слабо участие в създаването и доставката на отбранителни продукти за националната сигурност и отбрана, съпоставено със страните членки на ЕС и НАТО.

- Предприятията от отбранителната индустрия продължават да формират почти 100% от приходите си от продажба на военна продукция за износ и на продукция за гражданския сектор в страната и чужбина. Предлаганите български продукти и услуги с отбранителен характер в страните от ЕС и НАТО не надхвърлят 10 % от износа на български отбранителни продукти. Запазването на тази тенденция би затруднило пълноценната интеграция на България в естествената среда за постигане на нейните външнополитически и отбранително-икономически приоритети и цели и би повлияло негативно на конкурентоспособността на индустрията и изграждането на отбранително-технологична индустриална база, адекватна на приоритетите, целите и възможностите на страната.

- В тази връзка, в отговор на описаните процеси и посочените тенденции и на диалога между представителите на бизнеса и държавата, започнал през 2006 г., бе постигнато съгласие за ускорена подготовка и одобрение на документ със стратегически характер за развитието на българската отбранителна индустрия. С приемането и изпълнението на настоящата Стратегия за развитието на българската отбранително-технологична индустриална база предоставя ясна визия и споделена общата отговорност на държавата и бизнеса за дългосрочната ориентация и развитието на националните отбранително-индустриални способности, за посрещането на предизвикателствата и възможностите за реализация на националните интереси и за български принос в политическите, отбранителните и икономическите съюзи и двустранните отбранително-икономически отношения.

- Стратегията е съобразена с формиращия се модел на либерални отношения в отбранителното промишлено производство: преобладаваща частна собственост върху активите, разпределяне на задълженията за осигуряване на определени ресурси за текущи и военновременни отбранителни потребности на договорна основа между държавата и структури и организации, които осъществяват дейността си в условия на конкуренция на контролираните национален и международен пазари, на които се реализират проекти и доставки на стоки и услуги с отбранително предназначение.

- Отчитат се и възможностите на този модел за отразяване действието на двата основни фактора, които биха повлияли постигането на поставените в стратегията цели:

- развитието на човешките ресурси – научно-изследователски кадри, специалисти с висше и със средно професионално образование;

- осигуряването на адекватно научно и технологично обслужване на индустрията и произтичащото от това развитие на базата в БАН, ВУЗ и предприятията, приемане на необходимите промени в държавната политика за иновации.

- На основата на този модел, с поемане на разпределени и регламентирани отговорности на държавата и бизнеса се създават условия за дефиниране на участниците, тяхната консолидация и на тази основа последващо развитие на **Българската отбранителна технологично-индустриална база (БОТИБ)**.

- При подготовката на стратегията са отчетени и:

- документите на НАТО за развитието на трансатлантическото отбранително-индустриално сътрудничество, за взаимоотношенията „индустрия-правителство“, изискванията

за развитието на дългосрочните отбранителни способности и актуалните програми, проекти и др. свързани с привличането на индустрията.

- документи на ЕС и Европейската агенция за отбрана (ЕАО) и преди всичко, Стратегията за европейската отбранително-технологична индустриална база, Кодексите за поведение при отбранителните доставки, за най-добрите практики във веригата на доставчиците, в офсата (в сила от 01.07.2009 г.), както и приоритетите и насоките за развитие на способностите на европейската отбрана;

- резултатите и перспективите за участие на Р. България в програми, проекти и инициативи с индустриална насоченост, изследователска дейност и инвестициите в сигурността по линията на ЕАО и НАТО;

- резултатите от проведения анализ, поръчан от ЕАО, на отбранителните индустриални възможности на 12 –те нови страни от ЕС (изпълнители са институт S.I.P.R.I и Price Water House Cooper, 2009 г.);

- Стратегията за Национална сигурност и Бяла книга за отбраната и въоръжените сили – 2010 г.;

- резултатите и перспективите за развитите на двустранното сътрудничество в областта на производството и доставките на отбранителни продукти и системи;

- основните насоки за развитие на експорта от разработената от Министерството на икономиката, енергетиката и туризма (МИЕТ) и приета през 2009 г. „Визия за експорта на Република България до 2013 г.“;

- провежданите национални политики, изпълнявани от правителството за развитие на икономиката на страната, икономически растеж и заетост, развитие на иновациите, конкурентоспособност и сътрудничество, информационните и комуникационни технологии, научноизследователската дейност, регулаторна, фискална и данъчна и др. Развитието на всички тези направления, са основни и приоритетни за развитие и подобряване състоянието на БОТИБ;

- разработеният „Анализ на необходимостта от създаване на единна, целенасочена и ангажирана държавна политика за укрепване, развитие и защита на българската отбранителна технологично-индустриална база (опита на Европейския съюз и България) от Сдружение „Българска отбранителна индустрия“ (СБОИ);

- наличие на разработена „Стратегия за научни изследвания“ от МОМН и на действащи национални научни програми „Нанотехнологии и нови материали“, „Информационно общество“, „Космически изследвания“ одобрени с Решение на Министерския съвет №15 от 09 януари 2003 г., в рамките на които се решават и могат да бъдат решавани проблеми на създаване на иновационни продукти и технологии за нуждите на отбранителната промишленост.

1. СЪСТОЯНИЕ, ЗНАЧЕНИЕ, ОБХВАТ, ПРИОРИТЕТНИ ПРОДУКТОВИ НАПРАВЛЕНИЯ В БОТИБ И ВИДОВЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

1.1 СЪСТОЯНИЕ:

Оценката на състоянието на БОТИБ се основава на цялостен анализ на силните и слабите страни на българската отбранителна индустрия, възможностите и заплахите, произтичащи от средата, в която тя съществува и развива своята специфична дейност.

- БОТИБ притежава технологични възможности, потенциал и осигурява производство на продукция на световно равнище в областта на лекото въоръжение, боеприпасите и отделни направления на радиоелектронната война, средства за детекция и за противодействие на заплахи от импровизирани взривни устройства, при благоприятно съотношение на цена и качество. Произвеждат се експортно ориентирани изделия с невисока добавена стойност.

- Съществуват възможности и са налице отделни постижения на изследователската и развойна дейност и експерименталното производство над световно равнище, представени и ползвани в страните от НАТО, и ЕС, ЕАО, с които е установено сътрудничество. Производството и реализацията на отбранителни продукти не показва спад през последните години;

- Малък е относителният дял на решаваните научно-технологични задачи, производството и доставката на продукти/системи и участието в проекти за модернизацията на въоръжените сили на Република България. Известна концентрация на производствена инфраструктура и опит съществува в поддържането на техниката за видовете въоръжени сили, с потенциал за обслужване и на други армии, притежаващи главно въоръжение, производство на бившия СССР (Русия);

- Ограничено е участието в кооперирани производства и доставки за страните от НАТО и ЕС. Българските фирми, с малки изключения, са извън веригата на доставчиците на материали,

компоненти и части за отбранителните продукти на водещите производители в страните от НАТО и ЕАО;

- Индустрията е зависима от внос на някои основни и високотехнологични материали и компоненти. В същото време, като цяло европейските индустрии изпитват зависимост от подобен внос извън ЕС;

- Индустрията изпитва необходимост от технологично и продуктово обновление и повишаване на иновативните си способности за решаване на по-широк кръг задачи на въоръжените сили на страната, на органите на НАТО и ЕАО в областта на изследването, разработването и внедряването на отбранителни системи;

- Диверсификацията в нови изделия и продукти в отбранителната, както и в такива с инвестиционен и битов характер за гражданската сфера би понижало риска от дублиране на усилията, липсата на подходящи и надеждни пазари и излишно разходване на корпоративни и бюджетни средства;

- Налице е необходимост от започване на консолидацията на активи и ресурси на национално равнище, участие в процедури по смесване/сливане с чуждестранни производители и ускоряване привличането на инвестиции от отбранителната индустрия на страните от евро атлантическото пространство;

- Следва да се повиши образователното и квалификационно равнище на заетите, да се подобри подготовката и преподготовката на изпълнителски, инженерно-технически и ръководни кадри за индустрията, да се създадат стимули за увеличаване броя на ангажираните с изследванията и технологиите за сигурността и отбраната кадри;

- Натрупаният опит от институциите и производителите в резултат от участието в програмите за модернизация на въоръжените сили; инициативите, проектите и програмите на НАТО, активизиране на участието в дейностите на ЕАО и разкриващите се възможности в тези направления са предпоставка за развитието на индустрията и укрепване на потенциала на БОТИБ през настоящето 10-летие.

1.2 ЗНАЧЕНИЕ:

БОТИБ е един от секторите със значение за икономическото развитие и просперитета на страната. Темповете на нарастване на производството на годишна база надвишават динамиката на ръста на икономиката, като цяло. Годишното производство на отбранителната индустрия представлява около 0,5% от относителния дял на промишлеността в БВП, с реализирани приходи над 400 млн. лв., от които над 250 млн. лв. от износ на български отбранителни продукти. В отрасъла са заети над 15000 работници и служители. Над 90% от работещите в отбранителната индустрия са научно-технически и производствен персонал, гарантиращ разработването и производството на високотехнологични, качествени продукти и системи, някои от които без аналог в света. БОТИБ е в основата на регионалните икономики на редица областни центрове в Централна и Северна България, гарантираща тяхната икономическа стабилност и социален мир.

1.3 ОБХВАТ:

- Националната отбранителна технологично-индустриална база обхваща тази част от активите на българската индустрия, чрез която се изпълняват задачи за националната сигурност и отбрана; участва в инициативи, проекти и програми, за поддържането на способности, необходими за колективната отбрана и на страните от Северно атлантическия договор; идентифицира разположената на територията на Република България част от европейската отбранителна индустриална и технологична база, необходима за провеждането на Европейската политика за сигурност и отбрана (ЕПСО), която се осъществява в рамките на Общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС) на ЕС; изпълняват задачи по обслужването на отбранителните системи на държави, с които Република България осъществява партньорско и взаимно изгодно сътрудничество, в съответствие с международно приетите принципи, механизми и норми.

- Предприятията, чийто потенциал формира БОТИБ, се определят на базата на единни критерии, одобрени от органа осъществяващ институционалното сътрудничество по изпълнението на настоящата стратегия и се основават на директивите за определяне на отбранителните продукти на ЕС, приоритетите за видовете способности, развивани за нуждите на отбраната в НАТО и следвани от ЕАО.

- Научното осигуряване за развитие на БОТИБ е изградено на базата на широка национална интеграция на изследователски институти, организации и предприятия (търговски дружества), собственост на държавата, на български и/или чуждестранни юридически и

физически лица от страните членки на НАТО и ЕС, както и със смесени форми на собственост от изброените, които са на територията на Република България и които:

- извършват изследвания, предпроектни проучвания и създават прототипи на отбранителни продукти и системи, използвани в операции, свързани с отбраната и сигурността;

- осъществяват производство и реализация на отбранителни продукти, материали и компоненти за тях, интегрират собствените си продукти, подсистеми и системи в завършени крайни продукти, представляващи сложни оръжейни системи на основата на водещи чужди технологии и/или поддържат готовност за изпълнение на бъдещи задачи за отбраната и сигурността.

- БОТИБ функционира и се развива:

- на основата на икономическия интерес от разширяване на производството и увеличаване на печалбите в пазарни условия и остра конкурентна борба, свойствени за всеки сектор от националното стопанство;

- под въздействието на фактори от държавен и политико-военен характер и от правилата на безопасното производство и контролираната търговия с отбранителни продукти, средства и системи за отбрана в национален и международен мащаб;

- чрез удовлетворяване на значителна част от потребностите от нови и поддържане на съществуващи отбранителни способности, доставка на продукти и услуги за националната сигурност и отбрана и участие в решаването на отбранителни задачи, свързани със съюзническите и партньорски ангажименти на Република България.

За повишаване на качеството, намаляване на разходите и увеличаване на гъвкавостта на поддръжката на въоръжените сили в текущата им дейност или при мисии и задачи извън страната, на БОТИБ може да се възлага и изпълнението на дейностите по тяхната поддръжка във време или райони, близки до бойни действия. Последното ще разшири обхвата от дейности в сферата на услугите, които БОТИБ извършва в полза на националната сигурност и отбраната на страната.

1.4 ПРИОРИТЕТНИ ПРОДУКТОВИ НАПРАВЛЕНИЯ В БОТИБ И ВИДОВЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

С прилагането на подготвените в рамките на Стратегията критерии за определяне на предприятията от отбранителната промишленост и класификацията им съгласно изследване, възложено от ЕАО, в БОТИБ се идентифицират 6 категории производители и доставчици на продукти и услуги за отбраната и сигурността.

1. Крайни производители с конкурентни способности в определена ниша.

В тази най-многобройна група се включват:

- Предприятия, институти и организации разработващи, произвеждащи и предоставящи на националните въоръжени сили и на чуждестранните армии, в т.ч. тези на страните от НАТО и ЕС, отбранителна продукция в традиционни за България продуктови направления, като:

- боеприпаси и стрелково оръжие, неуправляеми и управляеми ракети;

- ремонт и модернизация на военна техника за родовете въоръжени сили (главно от руски /СССР произход);

- средства за радиоелектронна борба, детекция, противодействие и защита от импровизирани взривни устройства;

- средства за идентификация и радиолокационно опознаване;

- средства за пасивна и активна защита на жива сила и бойна техника и др.

- Предприятия произвеждащи кооперирани изделия

- безпилотни летателни апарати

- определени видове прецизни и управляеми боеприпаси

2. Предприятия и организации с възможности на „главен изпълнител“ или съизпълнител на проект/програма в областта на въоръженията и системите.

Част от изброените от горната група предприятия и институти притежават потенциал да придобият и развият способности за самостоятелно или съвместно с чуждестранен производител изпълнение на проекти за доставка или модернизация на съществуващите основни системи или въоръжение на Българската армия.

Съществуват предпоставки за национален принос в създаването на архитектури и интеграцията на системи за т. нар. централизирано цифрово управление на операциите по колективната отбрана.

3. Посредници, поели ангажимент да изпълняват по възлагане от главния изпълнител организация на доставка или проект по модернизация (интегратори на системи, супервайзъри на модернизацията на съществуваща техника и др., с незначителен или без собствен производствен и технически потенциал, прилагащи организационен инженеринг).

Тази категория фирми ще включва изпълнители на задачи по националната отбрана предимно в областта на инфраструктурата и комуникационните системи на БА и при подготовката на мисии зад граница. Фирмите си партнират активно с водещи производители от страните от евро атлантическата общност.

Ще се разширява придобитият опит от изграждането на :

- комуникационни и информационни системи;
- системите за наблюдение и охрана на елементи от морската и сухопътна граници на Р. България.

4. Гъвкави високотехнологични предприятия, осигуряващи производствено-технически доставки на сложни компоненти и услуги с диверсификация на приложенията в различни области, в т.ч. извън отбраната и сигурността.

Очаква се освен производителите на оптични компоненти и уреди и услуги по инсталация на радиоелектронни прибори за навигация и управление да се утвърждават и производители на уреди за автомобилна и бронетанкова техника, медицинско оборудване за използване в полеви условия и др.

Значително място ще заемат в перспектива създателите на специализиран софтуер, дефиниран в списъка на отбранителните продукти, който може да бъде вграден в системите и средствата за управление, симулация и тренировка, проследяване и опознаване.

5. Доставчици на логистични услуги, в т.ч. транспортни операции, медицинско обслужване, превенция/ликвидация на последствия от атаки с определени видове общоопасни средства и др.

Тези услуги за националните и съюзни въоръжени сили, пребиваващи на територията на страната, както и за гражданските структури и организации ще се развият в перспектива. На основата на утвърдената вече практика за изготвяне и предоставяне на каталози, институциите ще реферират активно пред органите и командванията, подготвящи мисии и операции на съюзниците и на тези, ангажирани с превенция и ликвидиране на последствия от бедствия и аварии.

6. Предприятия осигуряващи производство на ниско-стойностни консумативи, материали и части, в т.ч. предназначени за системи и оборудване с военен характер.

Производството на консумативи с военно предназначение или общо промишлени изделия, вградени във военната инфраструктура – индивидуална екипировка и материали за защита, акумулатори, батерии, химически композиции и препарати за индивидуална защита. Перспективно направление са и алтернативните източници на хранене.

Изброените категории предприятия ще осигуряват изцяло или отчасти надеждно и своевременно изпълнение на поставените задачи за националната сигурност и отбрана и поддържат готовност да участват в осигуряването на потребностите на колективната отбрана и да повишават конкурентоспособността на БОТИБ:

Основна посока и тенденция в развитието на БОТИБ е изграждането, развитието и използването на отбранителните и гражданските способности едновременно, което ще доведе до оптимизиране на разходите.

За пълноценното включване на България във веригата за доставки на продукти от отбранителна индустрия на европейско ниво, ще се решават многобройни предизвикателства, като превръщане на научно-теоретичните и иновативни постижения в търсени пазарни

продукти. Образът на страната зад граница понастоящем се свързва преди всичко с традиционни дейности. Тенденцията е тази представа да бъде променена и страната да се асоциира предимно с научни, високотехнологични и иновативни дейности.

2. ОСНОВНИ ЦЕЛИ И ЕТАПИ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Основните цели на Стратегията са:

- *създаване на условия за развитие на високотехнологична и конкурентноспособна отбранителна индустрия и формиране на съвременна адекватна и надеждна отбранителна технологично-индустриална база, като част от европейската отбранителна индустриална и технологична база и отбранителните активи в рамките на евро атлантическата общност;*
- *създаване на национални отбранителни способности за изпълнение на задачите свързани с националната сигурност и отбрана и реализиране на принос за развитие на отбранителните способности на НАТО и ЕС, чрез участие на българската индустрия;*
- *„отбранително технологично и индустриално сътрудничество“ и интеграция със страните от ЕС и НАТО за постигане на висока възвращаемост на инвестициите в БОТИБ и ефективно използване и адекватни икономически резултати от средствата изразходвани за производството и доставката на отбранителна продукция.*

2.1 Основните цели на Стратегията се постигат посредством:

- създаване на условия за трансфер на високи технологии в производството и осъществяване на иновативни подходи и решения при изграждането и усъвършенстването на отбранителни способности, продукти и системи в традиционните за България области;
- максимализиране на икономическите ползи от изразходването на планираните средства за отбрана и финансиране на изследванията и технологиите, както и от усилията на бизнеса за повишаване ефективността на производството и експорта.

2.2 Постигането на целите следва да се осъществи на два етапа:

- през първия етап до 2018 г. се очаква да завърши преориентацията на БОТИБ за постигане на висока степен на участие, ангажиране и изпълнение на проекти или части от тях за националните въоръжени сили и в рамките на сътрудничеството и кооперирането със страните членки на ЕС и НАТО, както и да се задълбочи и разшири отбранително-индустриалното сътрудничество чрез нови форми и съвместни проекти с националните въоръжени сили и развиващите се индустрии на трети приятелски страни;
- през втория етап след 2018 г., на базата на синхрона при обслужване на националните отбранителни способности и удовлетворяването на потребностите от съвременни продукти и системи, да се извърши подготовката на БОТИБ и да се предприемат действия за изпълнението на определени ангажименти по националната и колективната отбрана в съответствие с визията, стратегиите и плановете, готвени от ЕС и НАТО, с хоризонт до 2030 г и да бъде налице качествена промяна на продуктовата структура, обема и ефективността от производството и експорта на българската отбранителна индустрия.

3. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДКРЕПА ОТ ДЪРЖАВНИТЕ ОРГАНИ И ПАРТНЬОРСТВО С БИЗНЕСА

3.1. Партньорство за структурирането и консолидирането на БОТИБ

- Предполага запазването и развитието на утвърдения модел на либерални отношения на управлението на собствеността в индустрията и комерсиализацията на изследванията. Ще се утвърждава в необходимата степен свободата на предприемачеството при създаването и използването на научно-технологични продукти от предприятията, институтите и организациите, ангажирани с научно-технологични изследвания. Преоцененото и балансирано държавно участие ще осигурява общи (държава-бизнес) стратегически приоритети и оперативни задачи в областта на сигурността и отбраната. Това ще позволи на производителите да бъдат по-гъвкави и активни за установяване на дългосрочно и взаимно изгодно индустриално сътрудничество с партньори от НАТО и ЕС при реализацията на

съвместни проекти за модернизация на въоръжените сили на страните от евро-атлантическото пространство или за трети страни.

- Управлението на процесите в предприятията, формиращи БОТИБ, съчетава:

- елементи на корпоративно управление, доколкото се преследват икономически цели, управляват активи и развиват икономически дейности, в които разпределени отговорности имат бизнесът и държавата;

- разширяващо и развиващо се партньорство с бизнеса в сигурността и отбраната, в т.ч. за постигане на планираните за придобиване отбранителни способности с идентифицирани национални индустриални капацитети.

- Партньорството между държавата и БОТИБ в сектора за сигурност и отбрана, следва да се осъществява на основата на:

- разбиране за общите цели в национален и съюзнически аспект;

- доброволност при поемане на ангажменти по развитието на БОТИБ;

- договорно начало при изпълнението на текущи и бъдещи (вкл. и военновременни) задачи;

- солидарна отговорност.

- Възприетото схващане е, че самостоятелно и поотделно държавата и БОТИБ не могат да провеждат ефективна политика за развитието на отбранителната индустрия, адекватна на изискванията за постигане на идентифицирани отбранителни способности. Поставянето на здрави и принципни основи на съвместната им дейност е гаранция за успех в това направление.

Принципите, на основата на които следва да се изграждат и реализират взаимоотношенията между правителството, държавните институции и неправителствените организации, представляващи интересите на БОТИБ са:

- **Професионализъм и доверие** - всяка една от страните следва да приеме компетенциите на другата.

Компетенциите на държавните органи са свързани с осигуряването и предоставянето на обективна информация и точна оценка за процесите в сектора за сигурност и отбрана и икономиката, наличие на потенциал и готовност за създаване и използване на политики, механизми и инструменти за управление на процесите в сектора за сигурност и отбрана и в икономиката на страната.

Сдруженията на бизнеса, предприятията, институтите и организации формиращи БОТИБ притежават ясна визия за развитие на отрасъла, възможности за придобиване на своевременна и достоверна информация за най-новите върхове технологични достижения, задълбочени познания за способностите на индустриалните капацитети, прецизна оценка за мястото си на международния пазар, познания за основните бизнес процеси.

- **Конструктивност** - динамично взаимодействие за постигане на конкретни изпълними резултати от взаимна полза;

- **Координираност** - съвместно обсъждане и подготовка на решения по всички въпроси, касаещи БОТИБ;

- **Непрекъснатата комуникация** - взаимно информиране за инициативи и проекти от взаимен интерес в страната и чужбина, в т.ч. взаимодействие с БОТИБ на ранен етап, с цел своевременно дефиниране на изискванията за удовлетворяване на потребностите на въоръжените сили и силите за сигурност;

- **Стремеж към коопериране** - държавните органи на всички нива в страната и чужбина работят за създаване на взаимно изгодно индустриално сътрудничество, между водещи чуждестранни производители на отбранителни продукти и предприятията, институтите и организациите от БОТИБ, отчитайки ключовите способности на отбранителната индустрия, което означава преди всичко осигуряване на необходимата информация за партньорите, промоциране на възможностите на българските производители и асистиране на контактите. Ще се използват максимално възможностите, създавани в процеса на изпълнението на проектите за модернизация на въоръжените сили, като държавните органи създават условия за сътрудничество между българските предприятия и чуждестранния изпълнител на проекта.

БОТИБ следва да се стреми към трансгранично индустриално коопериране, с цел придобиване на нови способности, все по-широко удовлетворяване на потребностите на въоръжените сили и излизане на нови пазари на отбранителни продукти.

- Паралелно с институционализирането на партньорството между държавата и БОТИБ в национален мащаб да се развиват:

- утвърдените в практиката на Европейския съюз **кълъстери*** в областта на изследването, разработването, производството и реализацията.

- възприетите корпоративни форми на образуването **на смесени компании с държавно участие, когато с тях ще се** създадат условия за по-голяма гъвкавост при придобиването (от държавата), финансирането (от бизнеса и държавата) и използването (от бизнеса) на дълготрайни нематериални активи за технологично и продуктово обновление и разпределение на предприемаческия риск в мащабни съвместни програми и проекти за модернизация на въоръжените сили, както на България, така и на други страни-членки на НАТО и ЕС.

****Кълъстер:** географски свързана мрежа от сходни, взаимнообвързани или допълващи се конкурентни фирми, с активни канали за делови взаимоотношения, комуникация и диалог, които ползват обща специализирана инфраструктура, пазари на труда и услуги, и са изправени пред общи възможности за развитие и/или заплахи. Те обикновено представляват специфични мрежи от взаимосвързани, но оставащи си конкуренти на пазара компании, специализирани доставчици, фирми и организации, предоставящи услуги и свързаните с тях административни власти и други неправителствени институции в дадена област.*

Динамиката на процесите в сектора за сигурност и отбрана налагат изработването и прилагането на гъвкава и адекватна държавна политика към развитието на БОТИБ. Координирането на усилията за формирането и реализирането на тази политика се осъществява от Междуведомствения съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките към Министерски съвет (МВСОИСД).

За осигуряване на тази ключова роля на Междуведомствения съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките, е необходимо:

- Да се осъвременят и конкретизират функциите на сега действащия съвет в областта на отбранителната промишленост, експортния контрол, международното военно-икономическо и научно-техническо сътрудничество и отбранително мобилизационната подготовка (ОМП) на страната, съобразно членството ни в ЕС и НАТО и поетите ангажименти към колективната отбрана;

- Да се променят и синхронизират нормативните документи регламентиращи работата на съвета с променените задачи на Въоръжените сили и планираните за придобиване от тях на отбранителни способности, позволяващи им да изпълнят конституционните си задължения и задачи конкретизирани в ЗОВС, Бялата книга за отбраната, Стратегията за национална сигурност, както и с новите правила за сигурност на доставките в общността.

- Да се засили неговата координираща роля в областта на отбранително-икономическото и научно-техническо сътрудничество с европейските и евро-атлантическите ни партньори, с оглед разширяване участието на БОТИБ в международни научноизследователски и развойни проекти и програми на НАТО и ЕС;

- Да се промени подхода и да се търсят съвременни форми на сътрудничество на държавните органи, представени в МВС, с организациите и сдруженията на субектите от БОТИБ, в т.ч. научноизследователските звена.

Това може да бъде постигнато чрез създаване на **постоянно действаща контактна експертна група (КЕГ)** от представители на бизнеса (в т.ч. легитимните браншови организации), научните среди и държавните органи.

Членовете на КЕГ да бъдат непостоянни членове на МВС и да поемат ангажименти, както следва:

- да подпомагат с експертни становища МВС, при вземане на решения относно изпълнението на мерките за реализиране на Стратегията;

- да осъществяват координация и взаимодействие с Индустиалния форум, предвиден да се създаде в Бялата книга за отбраната;

- да подпомагат осъществяването на координация с научните органи и институции на МО, МВР и МОМН, както и с европейски и международни научни институции в областта на въоръженията;

- да подпомагат процеса на подготовка и утвърждаване от МВС на Национални годишни или перспективни програми за научни изследвания и създаване на иновационни продукти за нуждите на отбранителната промишленост.

- Да се усилят административния и експертен капацитет на **МВСОИСД**;

Функциите на **МВСОИСД** следва да гарантират създаването на условия за постигане на следните основни цели:

- разработване и осигуряване провеждането на политика за развитието на БОТИБ, вкл. и за военновременните ангажименти;

- осигуряване на единство и пълноценно участие на държавните органи и индустрията в дейността на органите на ЕС и НАТО и в двустранните отношения.

- подпомага взаимодействието между Министерството на отбраната, Министерството на вътрешните работи и Министерството на образованието, младежта и науката при ежегодното формиране на бюджета за научни изследвания, с цел съвместно финансиране на взаимно изгодни научни проекти и избягване на дублиране на усилията;

- разработване и прилагане на различни форми на сътрудничество между правителствените органи и предприятията от отбранителната индустрия;

- запазване на съществуващите и развитие на нови, ключови конкурентни способности на отбранителната индустрия, отговарящи на потребностите на националната сигурност и отбраната на страната и допринасящи за укрепване на отбраната и сигурността в рамките на ангажиментите на България в НАТО и ЕАО;

- създаване на предпоставки за използване на БОТИБ в максимална степен за нуждите на националната и колективна отбрана и за увеличаване на приноса на отбранителната индустрия в експорта на България за трети страни.

3.2. Осигуряване на националните и колективни отбранителни способности с адекватен индустриален капацитет

Приоритетни изисквания към БОТИБ

С наличния и постоянно развиващ се индустриален капацитет, БОТИБ допринася за изпълнението на основните функции на държавата и на задачите на държавните органи и организации за поддържането на сигурността и отбраната:

- **готовност за отбрана** - чрез научно-техническо, технологично и продуктово осигуряване на планираните способности на въоръжените сили, в отговор на съвременните предизвикателства, включително и способностите, изисквани за подразделенията, определени за участие в операции на НАТО и ЕС;

- **принос в регулирането на конфликти** - чрез технологична и материална помощ за интензивно развитие на способности, позволяващи висока степен на съвместимост в рамките на мисии на ЕС и НАТО;

- **адекватен отговор на заплахи** - чрез разработване и предоставяне на структурите за сигурност и отбрана на върхови технологични разработки, осигуряващи максимална степен на защита срещу динамиката на развитието на многобройните по вид и характер заплахи, в т.ч. от терористични действия.

Ангажименти на държавата за постигане на приоритетните изисквания към БОТИБ

Политиката на държавата към БОТИБ е основана на значението, което се отдава на осигуряването на въоръжените сили и силите за сигурност, агенциите и командванията на НАТО и силите на ЕС с произвеждани в България отбранителни продукти и доставяни услуги. Ежегодно правителството реализира значителна част от държавния бюджет за разходи за отбрана и сигурност, като преобладаващият дял е за инвестиции за доставка на продукти и тяхната поддръжка. Тази дейност е определяща за ефективното провеждане на държавната политика за развитието на БОТИБ.

Взаимоотношенията между държавните органи и отбранителната индустрия са ориентирани към изпълнението на договорно обвързани проекти, гарантиращи своевременната разработка, производство и доставка на поръчаните отбранителни продукти на приемлива цена, в изискващото се качество, време и място. По този начин се осигуряват условия за ефективно използване на индустриалните ресурси на БОТИБ за осигуряване на националните мисии и задачи на въоръжените ни сили и нашите ангажименти към колективната сигурност на НАТО и ЕС. Правилното и ефективно оползотворяване на разходите за отбрана и сигурност се основава на прилагане на отговорна държавна политика за доставяне на отбранителни продукти и услуги и извършване на инвестиции в сектора за сигурност и отбрана. Тази политика ще се прилага на основата на осъвременени критерии и обосновани решения.

Ролята на държавата в придобиване на отбранителни способности ще се осъществява и чрез създаването на условия и разработването на механизми за мотивиране на частните предприемачи да поемат по-голям риск в иновациите и да инвестират в пазарно-ориентирани продукти.

Възможностите за участие на предприятия от БОТИБ в проекти и програми за изграждане на необходимите способности за въоръжените сили ще се основават на следните принципи:

- **икономически най-изгодното предложение** - цената на отбранителния продукт, включително разходите за целия жизнен цикъл на продукта; нивото на удовлетворяване на функционалните изисквания на продукта; времето за доставка, включително и до райони близки или в които се извършват бойни действия (оценява се и риска за възможността на доставчика да управлява технологичния и търговския риск);

- **условията за постигане на определените приоритети на националната сигурност с чуждестранен изпълнител** - решенията за всеки конкретен случай включват и оценката на вероятността от загуба на стратегически индустриални способности в БОТИБ;

- **сигурност на доставките** – за въоръжените сили и силите за сигурност, в т.ч. в райони с конфликти (райони, в които се извършват бойни действия и/или райони близки до тях). БОТИБ ще развива способности за осигуряване на доставките за въоръжените сили и силите за сигурност и поддържането на доставените продукти и системи, когато **е основен изпълнител** на проекти за модернизация и когато е подизпълнител, като участва съвместно в доставките на отбранителни продукти с външен доставчик – чуждестранно юридическо лице;

- **възможности за инвестиране в ключови технологии** – за най-рационално използване на ограничените в национален мащаб средства за научноизследователска и развойна дейност ще се създадат механизми за насочването им към идентифицираните националните приоритети в сигурността и отбраната и за принос в развитието на отбранителните способности на ЕС и НАТО. За тази цел на БОТИБ ще бъде предоставяна възможност за разработването на ключови технологични решения.

- **възможности за индустриално сътрудничество: – участие на предприятия от БОТИБ в изпълнение на обществени поръчки за доставка на отбранителни продукти**, което ще ги стимулира да инвестират в разширяването на съществуващите или в нови продуктови направления, с очакван ефект и за икономиката на страната; в съвместното производство и доставка на структурна единица от БОТИБ и чуждестранния изпълнител или осъществяването от него инвестиции или трансфер на технологии в БОТИБ, в съответствие с утвърдените изисквания за обществената поръчка;

- **възможности за развитие на бъдещ експортен потенциал** – участието на български предприятия в обществени поръчки за осигуряване на потребностите на въоръжените сили и успешното им изпълнение ще създаде условия за „разпознаване“ на

качествата на отбранителните продукти от чуждестранни потребители. Експортната реализация на вече усвоените отбранителни средства ще допринесе за т.нар. „икономия чрез мащаба“ на производство, при определени условия, съобразени с условията за стимулите и облекченията по договора ни с ЕС. Ще се предвидят механизми за експорт на продукти и системи усвоени и използвани от въоръжените сили на Република България;

- **индустриални способности**, които трябва да се запазят и да бъдат развивани в страната - това са способности, които ще се оценяват не само от текущите потребности, но и от значението им за бъдещите способности, необходими, както на въоръжените сили, така и на правителствата на страните, в рамките на евро атлантическото партньорство и в двустранните отношения се подпомага отбраната и сигурността. Ще се отчита и значението на индустриалните способности за икономиката на страната и регионите.

Основната гаранция, че избраният подход за доставка на отбранителни продукти е най-добрият, за всеки конкретен проект, е оценката на максимално възможен брой фактори, от страна на всички ангажирани държавни органи още в най-ранния етап от подготовката на проекта. Създавайки рамката от изисквания за бъдещата доставка, държавата следва да получи възможност за установяване на своевременно конструктивен диалог с отбранителната индустрия, като по този начин се избегнат проблемите, свързани с липса на достатъчна и актуална информация за необходимите технологии и всички други фактори, влияещи върху изпълнението като цяло.

Визията за политиката на държавата за развитие на способностите на въоръжените сили ще осигурят условия за индустрията информирано и дългосрочно да разработва своите инвестиционни програми в нови технологични и производствени капацитети. За тази цел ще бъде създаден **Индустриален форум**, който да осигури непосредствено взаимодействие, стабилни партньорски отношения и интензивен диалог на държавните институции с индустрията и научноизследователската общност с интереси в отбраната.

3.3. Гарантиране на доставките

Национален контекст

Държавните органи ще приемат пакет от мерки за подобряване на дългосрочното гарантиране на доставките за отбраната и сигурността на страната, като определят ключовите индустриални способности, които да бъдат изградени или развивани и разработят процедури за тяхното сертифициране, поддържане и модернизиране и ангажиране на предприятията от отбранителната индустрия в процеса на гарантиране на сигурността на доставките.

Международен и европейски контекст

Държавата ще задълбочава сътрудничеството си със своите евро-атлантически партньори по посока гарантиране на доставките, като предоставя периодично:

- данни за потенциала на българските доставчици на отбранителни продукти на агенциите и командванията на НАТО;
- актуализирана информация за националната отбранителна технологично-индустриална база на органите на ЕАО, ангажирани с идентификацията и развитието на отделните продуктови направления на европейската отбранителна технологична и индустриална база, освен до сега използваните механизми .

Правителството на Република България ще се стреми да получи по-широки гаранции на двустранна и многостранна основа, когато в условия на оперативна спешност ще може да изиска от чуждестранните доставчици ускоряване изпълнението на предмета на доставките, като прилага принципа на реимбурсирането.

За постигането на тези цели, компетентните държавни органи :

- ще проучат и анализират световния и европейски опит за прилагане на утвърдените най-добри практики в областта на гарантиране на сигурността на доставките в отбраната;
- ще активизират участието си в инициативите на органите на НАТО, Европейската агенция по отбрана и в двустранните отношения в тази област.

3.4. Провеждане на политика на конкуренция и сътрудничество

Създаването на условия за конкуренция в хода на доставката на отбранителни продукти и изпълнението на проекти за модернизация на въоръжените сили и силите за сигурност е в основата на разбирането за най-целесъобразно и ефективно изразходване на заделяните средства за отбрана и сигурност на страната. Ползите от провеждането на такава политика са безспорни, както за осигуряване на въоръжените сили и силите за сигурност с висококачествени продукти и услуги, така и за развитието на водещи технологии в БОТИБ, които да бъдат използвани, вкл. и за установяване на нови международни пазари. Конкуренцията при подбора на основен изпълнител и подизпълнител по конкретни проекти, стимулира иновативните процеси, гъвкавостта, ефективното използване на ресурсите и повишаване на знанията и уменията на заетите в отрасъла.

- Конкуренцията ще остане основа на политиката при доставка на отбранителни продукти. Осигуряването на условия за конкуренция ще отчита приоритетно приемането на икономически най-изгодното предложение, което изисква оценка на: функционалното съответствие на продукта и времето за неговата доставка; риска за постигане на изискващата се функционалност; разходите за поддръжката на оборудването, както и широка гама от фактори и критерии за оценка, описани по-горе. България стриктно ще следва изискванията за осигуряване на условия за конкуренция в рамките на натрупания опит от участието на български фирми и организации в конкурентните международни процедури и търгове на НАТО, изискванията при доставка на отбранителни продукти, залегнали в европейските Стратегия за отбранителна технологично-индустриална база и Кодексът за поведение на страните-членки на Европейската агенция за отбрана при отбранителните доставки, Общите индустриални стандарти на европейската Асоциация на аерокосмическите и отбранителни индустрии и регламентите на Директивата на европейския Парламент и Съвета на Европа за координиране на усилията за доставка на стоки и услуги за сигурността и отбраната.

- С цел постигане на адекватно управление на технологични и търговски рискове в случаите, при които това е практически възможно, процедурата за доставяне на отбранителни продукти ще се разделя на два самостоятелни етапа, за всеки от които се сключва отделен конкретен договор. По време на първия етап чрез провеждане на изпитвания да се доказва функционалността на предвидения за доставяне продукт, а вторият етап да се провежда с доставчиците, които успешно са преминали първия етап, с цел определяне на основен доставчик и подизпълнители за цялото планирано количество отбранителни продукти;

- Осигуряване на еднакви условия за участието на предприятията от частния сектор и структурите на държавата в развитието и прилагането на дългосрочни стратегии на национални индустриални, търговски и инфраструктурни програми. Прилагането на публично-частно партньорство (ПЧП) и практики за оптимизиране използването на публичните и частните финансови средства и максимализиране на общите ползи;

- Поддържане на непосредствена връзка между МО, МВР и БОТИБ. Техни представители ще участват в **контактната експертна група към МВСОИСД**. Взаимните ползи за МО и МВР са: достъп до експертната на отбранителната индустрия и иновативните ѝ идеи; идентифициране на проблемните области в най-ранния етап от подготовката на проекта; установяване на гъвкавост на взаимоотношенията и промяна на изискванията през цялото време, както и създаване на потенциални възможности за увеличаване на ползите в дългосрочен план.

- Конкурентния подбор ще се прилага във всички случаи на доставка, имайки в същото време предвид обективните ограничения наложени от наличието на ситуации, при които се изисква бъдещият доставчик да извърши мащабни и дългосрочни инвестиции, без да е сигурен в тяхната възвръщаемост или при наличие само на един доставчик, притежаващ уникална интелектуална собственост. В такива случаи основното изискване към доставчиците да бъде прилагането на подхода на конкуренция при избора на поддоставчици от БОТИБ. Изборът на подизпълнители следва да става в най-ранния етап от подготовката за доставка на продукта или участие в проекта за модернизация, като основната форма за взаимодействие с основния чужд изпълнител да е дългосрочното индустриално сътрудничество преди, по време и след доставката или изпълнението на проекта.

- В резултат на сътрудничеството се създават предпоставки за привличане на чуждестранни инвестиции, които могат да надхвърлят мащабите и обхвата на конкретния проект за модернизация на въоръжените сили и/или доставка на отбранителни продукти. Отбранителната индустрия следва да получи достъп до високи, утвърдили се на международния пазар технологии, да изгради нов индустриален капацитет и да повиши своята конкурентоспособност.

4. ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

- За постигане на синергия на усилията за провеждане на маркетинговите стратегии и осъществяване на пазарните амбиции на производителите в БОТИБ и стимулирането на експорта и постигането на ефект от международното отбранително-икономическо и военотехническо сътрудничество, от държавните органи ще бъдат разработени пакети от мерки, както е посочено в плана за действие за изпълнението на стратегията. Ще се подобрява информираността на предприятията от БОТИБ за налични възможности за реализация на продукти извън страната, а дейностите по представянето на възможностите им в различни международни формати и от представители на държавата в международните организации и мисиите на Р България зад граница, ще се разнообразяват и интензифицират.

Доброто познаване на потребностите на БОТИБ, ефективното представяне на ключовите предимства на отбранителната ни индустрия и лобирането в чужбина пред потенциални купувачи на отбранителни продукти и услуги от България ще бъдат основните средства и методи за активно провеждане от страна на държавата на политика за развитието на БОТИБ, чрез предоставянето на възможности за достъп до нови и върхови технологии и реализация на нейните продукти.

Българското правителство ще използва активно възможностите си по линията на външната и индустриална политика в областта на отбраната и сигурността, за да запази и развие предимствата на своята отбранителна промишленост, в т.ч. в ключови високотехнологични сфери. Провежданата политика в рамките на общата политика за сигурност, ще осигурява в максимална степен съхраняването на ключовите отбранителни способности, запазването на технологиите и кадровия потенциал, облекчаването на проблемите на малките и средни предприятия. Формирането на национална позиция, в диалог с партньорите от ЕС (ЕАО) и съюзниците от НАТО по очертаните аспекти на състоянието и развитието на БОТИБ ще бъде изготвяно съвместно с индустрията. Международното сътрудничество и подпомагането на пазарната адаптация на предприятията от БОТИБ ще доведат до привличането на инвестиции и постигане на висока конкурентоспособност и ще се отразят положително на експортните възможности на българската отбранителна индустрия.

Насоки и ключови дейности за развитие

1) Интегриране в единния Европейски пазар на отбранителни продукция и повишаване приноса към отбранителната система на страните от НАТО.

За покриване на изискванията за създаване на здрави икономически основи на сигурността и отбраната и за изпълнение на ангажиментите към нашите съюзници и партньори, следва да се постигне значително по-висока степен на участие в единния Европейски пазар на отбранителни продукти и доставки, предназначени за страните от евроатлантическата общност и да се осъществи трайна промишлена интеграция в средно срочен план. Нейното постигане минава през изпълнението на следните основни стъпки:

- постигане на висока степен на координираност на работата на институциите и участието на структури на БОТИБ за повишаване на българския принос във фазите на цикъла „идентифициране на дългосрочните отбранителни приоритети (способности) – провеждане на научни изследвания и създаване на технологии, съчетано с предпроектните индустриални проучвания на приложимостта на новите способности – сертификацията, стандартизацията и постигането на оперативната съвместимост на въоръженията – придобиването на способностите“; пренасянето на опита и адаптирането на механизмите в национален мащаб (НАТО);

- осигуряване на активно участие на структурите и експертите от БОТИБ в конкурентните и неконкурентни форми за предоставянето на индустриална експертиза на органите по развитие на въоръженията и на структурите и органите на НАТО, във формите и инициативите с

индустриална и икономическа насоченост;

- Реализиране на членство на Р България и оползотворяване на възможностите за въоръжените сили и бизнеса от участие в партньорствата за осигуряване, поддържане и демилитаризация на видове военна техника по линията на агенцията на НАТО за поддържането и снабдяването; в търговете и процедурите за придобиване на въоръжения, техника, услуги и продукти с общо предназначение и в индустриалните форуми за обмен на информация и опит на агенциите на НАТО за поддържането, снабдяването, консултациите, командването и управлението;

- Постигане на участие на българската индустрия в основните програми за модернизацията на колективна отбрана на НАТО, с хоризонт 2030 г., като Съюзно земно наблюдение, Териториалната противоракетна отбрана и др.

- възприемане на европейските изисквания, произтичащи от създаване на единен европейски пазар и разработване на национални изисквания, адекватни на европейските;

- идентифициране на ключовите научни и производствени капацитети (на основата на Плана за развитие на способности и Стратегията за изследвания и технологии на ЕС) и постигане на синхрон в действията на администрацията и бизнеса за адекватно представяне на националните индустриални капацитети при идентифицирането на способностите на Европейската отбранителна технологична и индустриална база; предприемане на действия за представяне на по широки сектори от индустрията, на малките и средни предприятия за включването им във веригата на поддоставчиците (подизпълнителите);

- прилагане на политика за развитие на малките и средни предприятия. В тяхно лице се очертава възможността за проспериране по скалата на европейския пазар. Те обичайно са гъвкави и имат способността да се обновяват бързо, а бъдещият успех на БОТИБ ще зависи от ефективното използване на човешкия капитал и внедряване на иновации;

- подготовка и реализиране на възможности за българско участие в проектите и програмите за изследванията и технологиите и развитието на въоръженията на ЕАО, разработването, производството и доставка на отбранителни продукти за страни членки на ЕС и НАТО;

- идентифицирането на ключовите научни и производствени капацитети и участието в съвместни проекти е постоянна дейност и ще се извършва с оглед удовлетворяване, както на потребностите на националната сигурност и отбрана, така и за осигуряване на достатъчен научен и индустриален принос към колективната отбрана на НАТО и отбранителните способности на ЕС;

- прилагане на политика за развитие на малките и средни предприятия. В тяхно лице се очертава възможността за проспериране по скалата на европейския пазар. Те обичайно са гъвкави и имат способността да се обновяват бързо, а бъдещият успех на БОТИБ ще зависи от ефективното използване на човешкия капитал и внедряване на иновации;

- провеждане на държавна политика за осигуряване на висококвалифицирани специалисти с висше и средно образование в областта на отбраната и сигурността.

2) Двустранно военнотехническо и индустриално сътрудничество и достъп до пазара на отбранителни продукти на трети страни.

- Двустранното военнотехническо и отбранително-индустриално сътрудничество с отделни страни-членки на НАТО и ЕС ще бъде подчинено на създаване на условия за ускорено изпълнение на отбранително-интеграционните задължения на Република България, произтичащи от целите на тези съюзи и ще подпомогне модернизацията на въоръжените сили, обновлението на индустриалните капацитети, научното, технологично и производствено коопериране;

- Двустранното военнотехническо и отбранително-индустриално сътрудничество с държавите, с които Република България поддържа отношения в областта на отбраната и сигурността ще се осъществява с оглед запазването на позициите на българската индустрия, като партньор на въоръжените сили и органите за сигурност на тези страни и на местната индустрия, като осъществява съвместно производство на отбранителна техника и въоръжение.

Амбициите и нарастването на потенциала на посочените държави за самостоятелни или кооперирани изследвания, създаването на технологии и нови производства ще наложи осъвременяването на формите на двустранните отношения на институционално и бизнес равнище;

- Подкрепата за износа на продукти се осъществява, чрез конкретни инициативи и мерки, от страна на компетентните държавни органи, които създават условия за равнопоставеност и повишаване на конкурентоспособността на нашите производители на международния пазар. Държавните органи разработват и изпълняват съвместно с БОТИБ програми за стимулиране и подкрепа на износа на отбранителни продукти, както на единния европейски пазар, така и в трети страни.

3) Контролът върху износа на отбранителни продукти е другият елемент на държавната политика в отрасъла. Държавните органи ще продължат да провеждат експортен контрол върху тези продукти, в съответствие с действащите европейски и международни изисквания в тази област.

4) За стимулирането на външнотърговската дейност на предприятията ще се разработят и прилагат форми с доказана ефективност от обединяването на ресурси и регламентирането на отношенията при експорт на сродна, конкурираща се в национален мащаб, отбранителна продукция, чрез прилагане на клъстерния подход.

Препоръчаното създаване на **клъстери** ще бъде подчинено и на повишаване на експортната ефективност, чрез консолидация на интересите и възможностите на предприятията, в следните продуктови направления:

- производство и реализация на въоръжение и боеприпаси и други средства за пасивна и активна защита;
- средства и системи за опознаване и наблюдение, комуникация и управление, в т.ч. продукти на ИТ сектора.

Това ще допринесе за осъществяването на целенасочена и ефективна пазарна политика и коопериране в условията на интеграцията в рамките на ЕС и НАТО и за развиване на традиционните отбранително-икономически отношения с трети страни.

5. ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ В ИНТЕРЕС НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

Инвестициите в изследванията и технологиите са ключовият фактор за просперитета на отбранителната индустрия. Технологичните иновации са в основата на всички процеси, свързани с модернизацията на въоръжените сили и силите за сигурност през целия жизнен цикъл на продуктите. Използването на националната научна и отбранително-технологична база създава допълнителни предпоставки за ускореното икономическо развитие на нацията чрез комерсиализацията на научните изследвания и разработки. Липсата на целенасочена и ефективна политика в тази област поставя националната сигурност в силна зависимост от външни източници на технологии и продукти, което води до редица негативни за страната последствия (по отношение на външната политика, икономиката, социалната сфера и др.).

- Резултатите от изследванията и технологиите са източник за развитие и укрепване на националния научен потенциал и свързаните с това съпътстващи дейности (напр. поддръжка, обслужване, ремонт и др.). Те създават условия за дългосрочна перспектива в рамките на въоръжените сили в страната, чрез която може да се влияе не само на вътрешно ведомствените процеси, но и на други сектори от националната икономика. От друга страна, те могат да бъдат използвани, както за установяване на лидерски позиции на национално и международно ниво, в ключови сегменти в областта на отбраната и сигурността, така и на такива, които са в сферата на приложение на технологии за гражданския сектор. Отчитайки значението на изследванията и технологиите за националната сигурност и отбраната на страната, за целите на формирането и провеждането на държавната политика в тази област, следва да бъде

разработена **Стратегия за отбранителни изследвания и технологии**. Настоящият раздел формира рамката на изискванията, които да бъдат доразвити в горепосочената стратегия.

- Страната ни не е в състояние да извършва изследвания и да поддържа технологии за удовлетворяване на всички идентифицирани отбранителни способности. В тази връзка, трябва да се определят и систематизират ключовите технологични области и необходимите капацитети за научното осигуряване на отбранителните потребности за изграждане на способностите. Налице е необходимост от идентифициране на мястото и ролята на технологиите за развитие на икономиката на страната и кои от тях ще запазят своя потенциал в рамките на период не по-малък от 10-15 години. Определянето на обхвата и съдържанието на темите за изследвания и разработки и списък с основни технологии, обслужващи отбранителните потребности и индустриални способности на страната, ще гарантира своевременното и ефикасно изпълнение на държавната политика за развитие на отрасъла.

- За развитието на изследванията и технологиите за отбрана и сигурност, взаимно и в непосредствена връзка участват МО и МВР, подчинените военно-научни организации, MOMH, националните научни организации, занимаващи се специализирано с такива изследвания и бизнеса, като пряк потребител на тези научноизследователски постижения. Акцентът в развитието да бъде върху приоритетните области, като успоредно с тях да се правят поддържащи усилия в останалите научни области, в съответствие с разбирането, че науката има по-широко измерение. Участниците координирано ще работят за:

- Определяне на въздействието на технологичните открития за напредъка върху оперативните способности;
- Развитие на българската отбранителна технологично-индустриална база и научно изследователски центрове;
- Реализиране на възможности за партньорство и сътрудничество на основата на споделяне на ресурсите, научноизследователската инфраструктура и оборудване, риска и общите ползи;
- Постигане на максимално използване на всички възможни финансови инструменти от ЕС и НАТО за осъществяване на пилотни проекти и разработки в областта на сигурността и отбраната, устойчиво развитие, управление на риска и гражданските процеси;
- Внедряване на резултатите и популяризиране на приложенията от съвместното партньорство и сътрудничество, финансирани по национални и европейски програми;
- Прилагане на най-добрите европейски практики, като различни форми на публично-частното партньорство. Дейността на страните ще бъде отворена за пълноценно участие и на външни партньори от Европейския съюз и страните-партньори, неправителствени организации и др.;
- Развитие на приоритетните направления, формулирани в европейските програми и инициативи, за постигане на финансиране и съфинансиране. Възможните направления са: сигурност – управление и мониторинг, транспорт, здраве, гражданска защита, енергия, околна среда, нови материали, върхови технологии, вкл. нанотехнологии, обмен и сигурност на пространствени данни, конкурентоспособност, морски изследвания и др.;
- Насърчаване и подпомагане на национално ниво укрепването на връзките между бизнес сектора, университетите и научните организации, включително и на основата на използвани форми, като публично-частно партньорство;
- Набелязване на специални мерки и дейности по отношение развитие на предприемачеството, в т.ч. обучение по предприемачество на всички образователни нива и създаване на т.нар. „Фабрика за знания“ – младежка технологична платформа;
- Провеждане на пилотни маркетингови кампании за привличане на инвеститори в целевите сектори;
- Използване на различни европейски инициативи в областта на изследванията и технологиите, като създаване на регионални технологични центрове (Centers of excellence), както и ресурсни центрове (Resources centers) в средно и дългосрочна перспектива;
- Прилагане на стимулите за насърчаване на инвестициите при по-ниски прагове за насърчаваните проекти, на финансови инструменти за насърчаване на иновативната активност на българските предприятия и специално внимание към микро-, малките и

средните предприятия, стартиращи и технологични фирми;

- Насърчаване и стимулиране на млади специалисти за работа в предприятията на отбранителната промишленост, чрез стипендии за ученици, студенти и докторанти, платени стажове, програми за специализации в сродни предприятия и институти в страни на ЕС.

- **МВСОИСД** подпомага усилията на МО, МВР, МИЕТ и МОМН за създаване на необходимите условия за поддържане на последователна политика за тясно сътрудничество с научните звена и индустрията и улесняване на своевременното и успешно претворяване на разработените технологии във високотехнологични продукти. Основният инструмент на тази политика е създаване и поддържане на Центрове за върхови технологични постижения, на основата на утвърдили се научни центрове, разработващи и произвеждащи продукти за националната сигурност и отбраната на страната. Едно от основните направления на усилията е максимизирането на ползите от използването на граждански технологии, там където това е приложимо. Използването на гражданските технологии за целите на отбраната и сигурността стимулира инвестициите, както от гледна точка на времето за тяхната разработка (много по-кратко от това на военните), така и на възможностите за бърза интервенция на пазари, значително надвишаващи пазарите на отбранителни продукти;

- За създаване на възможно най-добрите условия за изследвания и технологични разработки в областта на сигурността и отбраната е необходимо да се отделят средства не по-малко от 2% от бюджета за отбрана, като до 20% от тях се предоставят на ЕАО за провеждане на съвместни научни изследвания и разработки. С участието си в съвместни научно-изследователски проекти в ЕС и НАТО да бъде избегната опасността от дублиране на усилията в тези направления. МО, МВР и МОМН да си взаимодействат при ежегодното формиране на бюджета за научни изследвания с цел съвместно финансиране на взаимно изгодни научни проекти и избягване на дублиране на усилията там, където резултатите могат да бъдат използвани, както във военната, така и в гражданската сфера. Това взаимодействие да се постига в рамките на МВСОИСД;

- За да се изпълнят в достатъчна степен ангажиментите на държавата за създаване на конкурентоспособна БОТИБ, следва да бъдат предприети дългосрочни мерки и инициативи от страна на законодателната и изпълнителната власт за създаване на условия за подготовка и обучение на инженерни кадри и средни специалисти за нуждите на предприятията от отбранителната индустрия, както и за други ключови отрасли на икономиката, осигуряващи продукти и услуги за укрепване на националната сигурност и отбраната на страната. Да бъдат удовлетворени потребностите от подготвен изпълнителски среден технически и висш инженерен персонал, чрез:

- разширяване на капацитета на професионалните гимназии и промяна на програмите за обучение и подготовка на изпълнителски кадри със средно техническо образование по определени специалности на индустриалната химия, механичната обработка, оптичното приборостроене, електроника, електротехника и др.;

- съвместен преглед и актуализация на учебните програми, при необходимост и разкриване на нови специалности в университетите за подготовка на кадри за отбранителната индустрия;

- разработване и утвърждаване от **МВСОИСД** на дългосрочна национална програма за непрекъснато обучение за специалистите от отбранителната промишленост.

Подготовката в елитни училища в чужбина, специализацията и преквалификацията във водещи компании и центрове за изследвания в областта на отбраната и сигурността е настояща потребност, която ще се решава с активизирането на обмен на специалисти и кадри, регламентиран със съответни споразумения на държавно и фирмено равнище.

6. БЪДЕЩЕ НА БОТИБ

В съответствие с поставената основна цел на стратегията, бъдещата БОТИБ следва да бъде по-тясно свързана и да предлага и развива своите капацитети и компетенции в средата, в която ще се идентифицират и създават определени способности и удовлетворяват потребности на сигурността и отбраната и в рамките на ЕС и НАТО. Традиционното сътрудничество с МО, МВР, МИЕТ, МОМН и индустриите на страните, с които България поддържа и развива отношения в областта на отбранителната индустрия трябва да бъде изпълнено с ново съдържание.

- Държавните органи и отбранителната индустрия ще поддържат постоянен и активен диалог за постигането на най-добри резултати от изразходването на бюджета за отбрана и сигурност, който ще следва очертаващата се тенденция на намаляване, като процент от БВП, при запазване или незначително увеличение на средствата. Разходите за отбрана и сигурност няма да се увеличават с темповете, с които нарастваха до този момент. На стратегическо ниво взаимоотношенията между държавните институции и БОТИБ ще се подпомагат от **МВСОИСД** и работните групи под негово ръководство, за разработване на отделни аспекти на отбранителната индустриална политика и решаване на конкретни специфични проблеми между ангажираните страни. Диалогът между участниците в тези процеси ще се осъществява на всички нива.

- По-нататъшното успешно развитие и укрепване на БОТИБ ще се обуславя от възможността индустрията да осигури гъвкава и адекватна реакция, чрез технологични решения, които да посрещат трудно предвидимите потребности в изменящата се и нестабилна среда за сигурност. Следователно, разработваните и произвеждани от БОТИБ продукти и прилаганите технологии през следващите години трябва да бъдат ориентирани към оригинални технически решения с висока добавена стойност и масово използване на нови материали и компоненти, с възможност за усъвършенстване и подобряване на характеристиките им, чрез надграждане на съвместими и по модерни модификации и решения.

- Определянето на рамката от ключови и критични за националната сигурност и отбрана технологични направления е основа за ускореното и устойчиво развитие на научния потенциал и отбранително производствените капацитети. Развитието и запазването им се обуславя от гъвкавостта при стимулиране на нови идеи и използването на индустриалните резултати, като отговор на рисковете, свързани с бързо променящите се параметри на средата за сигурност. Националният кадрови научен и производствен потенциал в отбранителната индустрия е носител на идеите и създател на резултатите. Създаването на стройна система за неговото обучение, стимулиране и развитие ще допринесе за запазване на придобитите знания, опит и ноу-хау и ще привлече нови научни, инженерни и изпълнителски кадри, поставяйки на здрави основи бъдещето на БОТИБ.

- От своя страна, ръководителите и собствениците на предприятията в БОТИБ трябва да осигурят успешното им адаптиране към промените и тяхното ускорено развитие в условията на конкуренция в национален и международен мащаб. В резултат на тези действия БОТИБ трябва да генерира характеристики като :

- технологично превъзходство в малко на брой, но ключови способности;
- висока иновативност в проектните решения, продуктите, процесите и приложенията;
- най-добър баланс между разходи, качество и функционалност;
- възможност за предоставяне на своевременни и адекватни отговори на динамичните променени;
- гъвкавост и адаптивност за противодействие на различните форми на уязвимост на средата - от природни бедствия до военни конфликти;
- използване в максимална степен на гражданските технологии и материали за военни приложения и формиране на по широка основа от национални доставчици и поддоставчици от т. нар. нетрадиционни за отбранителната индустрия сектори във веригата на изпълнение;

- създаване на предпоставки за динамична промяна, реструктуриране и ефективно използване на трудовите, технологични и материални ресурси и постигане на устойчиво развитие на индустрията и принос към националната икономика и регионите, в т.ч. чрез диверсификация на иновационните решения в производствата с общо (гражданско) предназначение;

- създаване на предпоставки за развитие на експортния потенциал на Република България в различни икономически области, в резултат на повишаването на авторитета на българските икономически партньори в страните, в които предприятията и организациите от БОТИБ изпълняват доставки и проекти за отбраната и развиват съвместни производства ;

Постигането на предвидената в Стратегията трансформация на българската отбранителна индустрия за най-пълноценно удовлетворяване на националните отбранителни способности, както и запазването и утвърждаването на международно признатия авторитет на нашите производители са невъзможни без инициативата на държавата, разпределената отговорност на държавните органи и бизнеса и синергията на общите им усилия за реализирането на нейната основна цел.

Основания за оптимизъм:

- проявеното внимание и търсенето на решения от институциите за успешното развитие на изследванията, технологиите и производството, в т.ч. на отбранителни продукти;

- постигнатите към момента резултати от дейности на български институти, предприятия, организации и експерти в инициативи, проекти и програми на НАТО с научно-технологична, икономическа и индустриална насоченост;

- развиващото се сътрудничество в изследванията и производството в ЕС;

- активизиращата се работа с органите на ЕАО и участието в стратегическите инициативи за структуриране на основни производства на отбранителни средства и военна техника;

- ангажирането на българските предприятия в конструирането и производството на отбранителни продукти, уреди, компоненти за нуждите на водещите производители от страните от евро-атлантическата общност;

- подхода в сътрудничеството с администрациите и търсенето на активно партньорство с индустриите в страните, с които Р България развива двустранни отношения в областта на отбраната и сигурността;

- постоянните и не повлияни от икономическата криза резултати от дейността на предприятията, институтите и организациите в БОТИБ, са отчетливи индикатори за възприетия с предлаганата стратегия подход за развитие на БОТИБ и добра основа за по-нататъшното стабилизиране на отбранителната индустрия.